

Lana
Kekez

Sandra
Šustić

Reintegracija oslikanih površina u teoriji i praksi - RECH4 u Splitu

Međunarodni znanstveno-stručni skup
4th International Meeting on Retouching of Cultural Heritage (RECH4)
Split, 20. – 21. listopada 2017. godine

Krajem listopada 2017. godine Odsjek za konzervaciju-restauraciju Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu ugostio je četvrto izdanje međunarodnoga znanstveno-stručnog skupa 4th International Meeting on Retouching of Cultural Heritage (RECH4). Organizacija skupa produkt je sinkroniziranog rada na relaciji Hrvatska – Portugal. Nacionalni organizacijski odbor činili su djelatnici i vanjski suradnici Odsjeka za konzervaciju-restauraciju Umjetničke akademije u Splitu (Sagita Mirjam Sunara, Jurica Matijević, Lana Kekez, Sandra Šustić, Tina Tomšić), a konferenciju su organizirali u suradnji s pet ustanova iz Portugala: Portugalsko katoličko sveučilište u Portu, Sveučilište u Aveiru, Umjetnička akademija u Lisabonu, Umjetnička škola Árvore u Portu i laboratorij “Cinábrio” u Aveiru. Značajan doprinos besprijekornoj organizaciji dao je tehnički odbor sastavljen od studenata splitskog studija konzervacije-restauracije.

Tematski znanstveno-stručni skup o retuširanju kulturnih dobara inicirale su neke od spomenutih portugalskih istraživačkih i visokoobrazovnih ustanova 2013. godine. S vremenom su RECH skupovi stekli međunarodnu publiku, a RECH4 prvi je u nizu koji je održan izvan granica Portugala. Ovaj dvodnevni događaj okupio je preko stotinu znanstvenika, studenata i stručnjaka sa zajedničkim

područjem interesa u očuvanju kulturne baštine. Međunarodni karakter osigurali su sudionici iz Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Sjedinjenih Država, Nizozemske, Portugala, Španjolske, Italije, Litve, Njemačke, Mađarske, Belgije i Rumunjske. Program skupa obuhvatio je dvadeset i četiri predavanja, šesnaest postera i četiri praktične demonstracije raznolike tematike u sferi kromatske reintegracije. Skup je otvoren prigodnim obraćanjima prof. Branka Matulića, prorektora

↑ Poster sesija na kraju prvog dana konferencije, FOTO S. Krešić

↓ U sklopu demonstracija praktičnih vještina sudionici su drugog dana konferencije mogli testirati alate za rekonstrukciju marmorizacije, FOTO S. Krešić

za kvalitetu, kulturu i umjetnost Sveučilišta u Splitu i prof. Sagite Mirjam Sunare, prodekanice za umjetnost, znanost, međunarodnu suradnju i ECTS Umjetničke akademije u Splitu. Oboje su istaknuli značaj skupa za splitsko sveučilište, te znanstvenu i umjetničku zajednicu u cjelini. Prof. Sunara također je istaknula da je konferencija dio programa obilježavanja 20. godišnjice postojanja splitskog studija konzervacije-restauracije. U ime Međunarodnoga organizacijskog odbora konferenciju su otvorile prof. Ana Bailão, predsjedateljica skupa i RECH istraživačke grupe, te Sandra Šustić, vanjska suradnica UMAS-a.

Prvu sesiju posvećenu retuširanju štafelajnih slika otvorio je Leonardo Severini (Rim). Govoreći o kompleksnom zahvatu na renesansnim slikama Valeriana i Pulzonea iz crkve Il Gesù u Rimu, osvrnuo se na vidljive metode

↑ Sudionici konferencije, Foto S. Krešić

retuša – rimsku *tratteggio* i firentinsku *selezione cromaticu*, dodatno ističući potrebu za kontinuiranim dijalogom između povjesničara umjetnosti i restauratora. Eve Bouyer (Bruxelles) prezentirala je problematiku *neutralnog retuša*, analizirajući negativan “ugled” koji najčešće prati tu metodu. Nevidljiva metoda retuširanja razmotrena je na dvama primjerima iz prakse hrvatskih konzervatora-restauratora. Projekt restauriranja jako oštećene korčulanske slike Girolama da Santa Crocea auditoriju su približile Katarina Alamat Kusijanović (Dubrovnik) i Sandra Štutić (Split), dok su opsežno istraživanje i zahvat na ciklusu slika baroknog majstora Matije Pretija prezentirale Mara Kolić Pustić (Dubrovnik) i Nancy von Breska – Ficović (Bruxelles), pokazujući važnost interdisciplinarnog pristupa očuvanju baštine.

Sesiju posvećenu evaluaciji primjene novih materijala otvorila je Rita Udina Armengol (Barcelona) istraživanjem

stabilnosti mikroceluloze u prahu, često korištene za retuš umjetnina na papiru. Primjenu suvremenih sintetičkih materijala u sferi retuša kroz svoja su predavanja analizirali Vanessa Ubaldi (Urbino) – govoreći o znanstvenom istraživanju boja za retuš na bazi sintetičkog veziva Aquazol® 500, te Brian Baade (Delaware) koji je raspravljao o specifičnim svojstvima i primjeni boja na bazi polivinil acetata (PVA).

Treća sesija započela je izlaganjem Lilliane Cardeire (Lisabon) o mogućnostima primjene visoko pigmentiranih Winsor & Newton markera u retuširanju djela suvremene umjetnosti. Konzervatorice-restauratorice iz Ljubljane (Martina Vuga, Ana Oblak i Simona Škorja) kroz svoja su se tri izlaganja osvrnule na specifične studije slučaja koje uključuju uvažavanje stabilnih retuša iz prethodnih intervencija te pronalaženje rješenja za reintegraciju u jednom koraku. Ana Bidarra (Aveiro) izložila je posljednje predavanje prvog

dana na temu obnove polikromirana drvenog stropa, ističući izazove fuzije tradicionalnih i akademskih pristupa u području reintegracije. Prvi dan konferencije zaključen je poster sesijom i diskusijom s autorima, što je iznjedrilo niz dodatnih tema za daljnje rasprave i analize.

Drugi dan skupa otvoren je predavanjem Frederica Henriquesa (Porto) o kompjuterskom programu *Blender*, izvrsnom primjeru primjene suvremene tehnologije u karakterizaciji oštećenja na umjetninama. Antonija Cluhan (Split) predstavila je višegodišnji projekt istraživanja i zahvata na zidnim slikama u atriju Hrvatskoga narodnog kazališta u Šibeniku, koji je uključio i opsežnu faksimilsku rekonstrukciju. Izazovi retuširanja pozlate i polikromije na kamenom nosiocu analizirani su na primjeru renesansnih reljefa i kipova iz katedrale u Ortu (Simona Pannuzi, Rim), a prva sesija drugog dana zaključena je video prezentacijom na temu restauracije oslikanih keramičkih pločica (Catarina Melo, Tomar).

U drugoj sesiji Erika Rabelo (Bruxelles) je – pozivajući se na razmatranja Paula Philippota iz 1970. – analizirala problematiku reintegracije ekstenzivnih oštećenja u duhu minimalnog pristupa. Vidljivu metodu retuša u reintegraciji pozlate, tzv. *selezione dell'oro* prikazana je na primjeru oltara iz crkve u općini Zoppé u Trevisu (Paolo Roma, Rim). Maja Sučević Miklin (Zagreb) iznijela je detaljnu studiju rekonstrukcije oštećenja marmorizacije na baroknim oltarima sjevera Hrvatske, ističući važnost detekcije i upotrebe izvornih alata.

Drugi dan konferencije zaključen je izlaganjima na temu reintegracije oštećenja na papiru i fotografijama. Sanela Huzjak (Zagreb) se kroz primjere testova različitih podloga, veziva i medija

osvrnula na pristup retušu uobičajen u praksi Hrvatskoga državnog arhiva. Ekstenzivan zahvat na pedest i tri objekta Portugalskog umjetnika Delfim Mayae približila je Leonor Loureiro (Tomar), uz posebni naglasak na odabiru materijala primjerenih za kromatsku reintegraciju na papiru. Rubén Morales González (Barcelona) predstavio je istraživanje bazirano na periodu od 1850. do 1950. godine, u čijem je fokusu razumijevanje povijesnih i tehnoloških aspekata retuša u fotografiji.

Dinamičan završetak drugom danu konferencije dale su četiri prezentacije praktičnih vještina. Maja Sučević Miklin (Zagreb) okupljenima je omogućila testiranje različitih kreativno osmišljenih alata uobičajeno korištenih u rekonstrukciji povijesnih marmorizacija. Stefano Scarpelli (Firenca) predstavio je talijansku tradiciju pripreme paleta za retuš, kao i vlastiti pristup izgradnji slojevitog retuša. Zanimljiva je bila i demonstracija Frederica Henriquesa (Porto) o primjeni kompjuterskog programa *Blender* u procesu dokumentiranja. Ana Bailão (Porto) predstavila je test kromatskog raspoznavanja, tzv. *Farnsworth-Munsell 100 - hue test*, kojim su sudionici mogli ispitati vlastitu sposobnost prepoznavanja boja i tonova.

Uz naglasak na provedenim metodama i tehnikama retuširanja, većina je rasprava bila usredotočena na metodologiju predstavljenih restauratorskih radova i usporedbu praksi karakterističnih za pojedine zemlje. Istaknuti su i brojni izazovi s kojima se restauratori svakodnevno suočavaju prilikom primjene teorijskih načela struke u praksu retuša. Pored toga, poster-prezentacije i praktične demonstracije značajno su pridonijele razumijevanju problematike retuširanja, ali i ukazale na potrebu za daljnjim okupljanjem stručnjaka u tom području. x